

այն երկտասարդ հայազէտներին, որոնց թիւի օրըստօրէն աճելու վրայ է ի Գաղղիա, վասն զի Հայոց զբաղանութեան նկատմամբ աշխատողաց մէջ ամենէն արդիւնաւորներէն մին է այս գիտնականը, և իր երկասիրութիւններն կը կրին զկնիք խղճամիտ և բուն գիտութեան»:

Հ. Յովհաննէս Վ. Զօհրապեանին իր Ուիստէն հրաժարելուն պատճառը չգիտեալով, անոր պատասխանատուութիւնը կը թողում իր խղճին, և կը միաբանիւր իր վրայ հիացողներուն հետ դրուատելու իր ուսումնական հմտութիւնը և գրական արդիւնները, և մեր յարգելի Տոքթորին հետ կը խոստովանիմ, թէ վերոյիշեալ արդիւններովն՝ Զօհրապեան մեր Ս. Ղազարու վանքի պատուաբեր Միաբաններէն մին եղած է, և իբր այսպիսի արժանի է յիշատակութեան հարիւրամեակը իր մահուան:

Հ. ԵՓԻՄ Վ. ԱՐՈՑԵԱՆ

«Բազմալէպ»ի ներկայ տարուան Մայիսի թիւին մէջ Տօքթ. Վ. Յ. Թորգոմեան կու գայ ճշդում մը ընել Ս. Յ. Քիւրտեանի հրատարակած Պուկարահայ տապանագիրներէն մէկուն մասին:

«Բազմալէպ»ի ներկայ տարուան Մայիսի թիւին մէջ Տօքթ. Վ. Յ. Թորգոմեան կու գայ ճշդում մը ընել Ս. Յ. Քիւրտեանի հրատարակած Պուկարահայ տապանագիրներէն մէկուն մասին:

Ֆիլիպէի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ թուղթերուն մէջէն գտնուած ու = 50 = թիւը կողոյց այդ տապանագիրը ըստ Թարգելի Տօքթորի հաւաստումին իւսկիւտարի Սէլմիյէ (թէ Սիլմիյէ) թաղին Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ Տ. Աբրահամ Քահանայի տապանագրին սխալ և պակասատու մէկ ընդօրինակութիւնն է եղեր:

Կրնայ ըլլալ, և հակառակը չեմ կրնար պնդել: Բայց թող ներուի ինծի դիտել տալ թէ նոյն տապանագիրը, ինքն ալ, իր զլիւսւոր մասերուն մէջ... ընդօրինակութիւնն է ուրիշ հնագոյն տապանագրի մը որ տարիներ է վեր կը կենար, (հիմա թերեւ փնցած է) Տարսոնի Հայ եկեղեցւոյն մէջ, և զոր ես ինքս ալ տեսնելու առիթը ունեցած եմ, անոր յիշատակութեան հանդիպած ըլլալով հանդիմա՞, թէ Հայր Ալիշանի Սիսուանի և թէ V. Langloisի «Voyage dans la Cilicie» անուն երկին մէջ:

Ահա, իր իսկութեան մէջ, այդ հնագոյն տապանագիրը:

Որ վասն անշափ սիրոյ քոյին
Բանի ի կուտէ անոր մարմին
Աղաչանաւք Աստուածածնին.
Թող ըզյանցանսըն զԱլիծին:
Որ և հանգեաւ ի մեծ թուին ԶԿհնգին
Յորժամ գայցես յաշխարհ կրկին
Յարո զսա փառաւք քոյինս Ամէն:

Այս իսկականը աչքի առջև ունենալէ յետոյ, հետաքրքիր ընթերցողին համար շատ դուրին է հաստատել թէ Տ. Աբրահամ Քահանայի տապանագրին Ա. և Բ. տողերը ամբողջական ընդօրինակութիւնն են, և Զ. և Ը. տողերն ալ շատ թեթեւ տարբերութիւններ ունին վերոյիշեալ տապանագիր տապանագրի 4րդ և 5րդ տողերէն:

Տարօրինակ գուգադիպութեամբ մը, «Սիոն»ի ներկայ տարուան Յունիսի թիւին մէջ Բաբգէն Եպիսկոպոս շարունակելով «Կիլիկիոյ Կաթողիկոսներ»ու իր յօդուածաշարքը, կու տայ մեզի պատեհ առիթով, Ազարիա Կաթողիկոսի տապանագրին ընդօրինակութիւնը, որը, դարձեալ պարզ ընդօրինակութիւնն է վերը յիշած Կիլիկիան տապանագրին, ինչպէս Բաբգէն Եպ. ինքն ալ դիտել կու տայ արդէն:

Այս առթիւ, յօդուածագիր Աբրահամ Կարտագրէ խնդրոյ առարկայ Կիլիկիան տապանագրին V. Langloisի կողմէ եղած ընդօրինակութիւնը, կը յիշատակէ Հ. Ալիշանի կողմէ Սիսուանի մէջ եղած արտագրութիւնը, և այս երկուքին իրարմէ ունեցած տարբերութիւններն ալ կը մատնանշէ:

Դիտել պիտի տամ սակայն որ Բաբգէն Եպիսկոպոսի կողմէ իբրեւ իսկական ներկայացուած արտագրութիւնը պարզ ընդօրինակութիւնն է V. Langloisի գրքին 321րդ էջին վրայ գտնուող արտագրութեան, երկուս նխալինքով, որոնցմէ մէկը իր իսկ կողմէ եղած:

Այդ արտագրութեան մէջ 4րդ տողն է «Թող ըզյանցանսըն զԱլիծին» մինչդեռ պարտ էր ըլլալ «Թող ըզյանցանսըն զԱլիծին», ու 6րդ տող ներկայացուածը «եաւթն հարիւր վաթսուն հընգին» արդէն գոյութիւն չունի, քանի որ իսկականին մէջ տապանագրին վրայ գրուած է գիւրով ԶԿհնգին:

Ուշադրի գննութիւն մը, բաղդատութիւն մը V. Langloisի արտագրութեան և միւս կողմէ

տապանաքարին իր իսկ կողմէ եղած պատկերա-
գրութեան, (Ph. XX) բաւական պիտի ըլլայ
պարզելու որ ֆրանսացի հնագէտը, ինքիւն
կը հակասէ ու իսկական արձանագրութեան ոչ
համաձայն արտագրութիւն մը կու տայ ընթեր-
ցողին, գրելով «գլխիք»-ին:

Ի պատիւ ուրեմն մեր պաշտելի հնահայետին,
պէտք է ըսել թէ, հակառակ մղոններով հեռու
գտնուելուն, յաշողած է ձեռք բերել իսկականը,
ճիշդ ընդօրինակութիւնը:

Բայց ո՞վ է այդ «Ալի»-ը, որովհետեւ այլ ևս
անելորդ է կրկնել «գլխիքսին» սխալ ու անտա-
մարանական ընթերցումը:

Բարբէն Եպիսկոպոս «հնագոյն տապանագիր»
մը կ'ըսէ ու կը գոհանայ: Եւ սակայն, հետա-
խուզող աչքէն չի կրնար վրիպիլ սա պարագան
թէ այդ գերեզմանաքարը կը կրէ իր վրայ գի-
նահայն (écusson) մը, ինչ որ իրաւունք կու տայ.
մեզի մտածելու թէ այդ քարին տակ հանգչող
Հայ Տիկինը կամ Օրիորդը կը պատկանի ազ-
նուական ընտանիքի մը, ու թերեւ իշխանագուն
մըն էր:

Իր յանցանքներուն համար թողութիւն խըն-
դրող դժբաղդ Հայուհին հաւանօրէն իր գերեզ-
մանին մէջ ալ անդորրութիւն չէ ունեցած, ու
ո՞վ գիտէ ի՞նչ պատահարներ իր գերեզմանաքարը
բերեք հասուցեր են մինչև Հայոց եկեղեցին Տա-
ստնի:

Բայց ի՞նչ ալ ըլլայ, իրապէս զարմանալի է
որ 1316ին քանդակուած տապանագիր մը, իբր
օրինակ ծառայէ... 1596ին, 1601ին, (ՏԵՍ
«Սիոն» ի յիշատակած թիւս) 1707ին, (ՏԵՍ
ՏԶԹ. Թորգոմեանի ճշդումը «Բազմավէպ» ի
Մայիսի թիւին մէջ) ու թերեւ ծառայէ ասկէ
վերջն ալ:

Հաւանական է ուրեմն որ այդ քարին տակ
հանգչող անշուք մնալու սահմանուած մէկը
չէր, ու թերեւ օր մը կարենա՞ք լուսաբանու-
թիւն մը ձեռք անցնել այդ մասին:

Հալէպ

Մ. Յ.

.. ~~~~~

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մ. - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Յուլիս 7 կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին,
Մ. - Ռափայէլեան վարժարանի ոսկերչուազ դահ-
լիճին մէջ տեղի ունեցաւ դպրոցական ամաժերձի
հանդէսը, որ երաժշտական հմայիչ նուագներով
կրկին յաջկանակներ կը ցուցադրէր. մին՝ 13
չորջանաւարտներու պսակադրութիւնը լիկէոնա-
կան վկայականով, միւսը՝ ուսման և բարի վարքի
մէջ յառաջադէմներու վարժատնութիւնը:

Երաժշտութիւնը՝ զուտ իտալական, յատկա-
պէս 1700ի ցայտուն հեղինակներէն առնուած
էր, քանի որ այս տարի, իտալիոյ Վենետիկեան
և արքայազուն իշխաններուն նախաձեռնութեամբ
1700ի իտալական գեղարուեստի տօնը կը կա-
տարուէր Վենետիկ՝ իր ամէն ճիւղերուն մէջ:

Paesielloի և Martiniի մեղմօրօր հեշտանք-
ներէն զատ Marcello և Cimarosa կը շողողա-
յին. միակ բացառութիւնը «Բամ փորոտան»ն
էր, բացառութիւն մը որ գեղարուեստի պահուն
ալ կը զգացնէր աշակերտութեան և ամբողջ հայ
զաղութիւն՝ թէ ազգային ալ էր այդ հանդէսը.
ազգային քայլերգի յոտնկայս ունկնդրութիւնը՝
սիրոյ և պաշտամունքի ցոյցն էր հեռաւոր ան-
մահ Հայրենիքին:

Բայց «Բամ փորոտան»-էն՝ աշակերտները
իրենց թանկագին մասնակցութիւնը բերին Mæ-
celloի «Տեառն է երկիր լրիւ իւրով» հրաշալի
սաղմոսին՝ որ քառորդ ժամու չափ տեսեց. եռա-
ձայն, սրբազան ու մոգիչ բան մ'ունէր իր մէջ
այդ խմբերգը, կարծես դաւանելով թէ իրաւ
իտալիան ալ ուր հայ աշակերտութիւնը կը կըր-
թուէր՝ աստուածային երկիր մ'էր որ հաւաքա-
րապէս կը ներշնչէր ամէնուն սէր կրօնքի, կըր-
թութեան ու գիտութեան:

Բոլոր համերգներն ու խմբերգները՝ անձեռա-
նալի և միշտ սիրելի Ուսուցչապետ Ponzilacquaի
ղեկավարութեան տակ՝ ծափերով ու զոհունա-
կութեամբ պսակուեցան:

Միջոնկիալ պահերուն բեմ ելան չորջանաւարտ
սաներէն՝ Վ. Սրապեան, երախտագիտութեան
և զմայլանքի հայ չէլոսով ոգեւորուած երկար-
օրէն ճառեց՝ Մխիթարեան Միաբանութեան,
Վարժարանին Տեսչութեան, դեռ հոն մնացած
ընկեր-աշակերտութեան, հուսկ Վենետիկոյ և
իտալիոյ՝ իւրաքանչիւրին յատուկ զգացումի,
սիրոյ բաժին մը նուիրելով՝ տխրանոյշ հրա-
ժեշտի ողջոյնով:

Հոյն ոգեւորութեամբ բեմ ելաւ Յակոբ Տո-